

Ryadska V. V.

Kiev National Economic University named after Vadym Hetman

ANALYSIS OF RELATIONSHIP FORMATION BETWEEN USERS' INFORMATION INTERESTS AND AUDIT ASSIGNMENTS

Summary

The subject of financial information users' interest arises as a result of activities of business entities in the system of economic relations. These circumstances form the following qualities of information: «accuracy» and «completeness». Auditor's opinion allows improving quality of financial information which is the subject of the users' direct interest. The notion of reliability of the information is always viewed through the comparison of the users' expectations to the content of the information interest. For audit practice assignments it is important to perform research of the users in terms of subject types that form content of their information interest. The subject of the audit may be not only financial information. Therefore, it is more logical to use the term «users of economic information» instead of traditional «users of financial statements».

Key words: audit, audit subject, users of information, validity of information, information interest.

УДК 336.71

Сулима М. О.

Інститут магістерської та післядипломної освіти

Університету банківської справи Національного банку України

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ МІЖБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ

Досліджено вітчизняний ринок міжбанківських кредитних ресурсів. Встановлено, що міжбанківські кредити відіграють ключову роль у стабілізації банківської системи в умовах економічної кризи, що викликана політичною нестабільністю. Проведено поетапний аналіз розвитку та становлення міжбанківського кредитного ринку України. Визначено проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: банк, економічна нестабільність, міжбанківський кредитний ринок, Національний банк України, облікова ставка, політична криза.

Постановка проблеми. Одним із чинників забезпечення ефективності та стабільності вітчизняної банківської системи є міжбанківське кредитування, яке розподіляє вільні грошові ресурси в економіці та управляє банківською ліквідністю. В умовах політичної кризи та економічної нестабільності дослідження стану і розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів надзвичайно доречне і актуальне. Адже кризові явища останніх років, що знайшли свій відбиток практично в усіх сферах вітчизняної економіки, підтвердили вагомість своєчасного та цілеспрямованого дослідження стану розвитку банківської системи та міжбанківських відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблематики формування і розподілу міжбанківських кредитних ресурсів присвячені праці Н.Г. Гребеник, О.В. Дзюблук, Н.П. Дребот, Г.Т. Карчевої, В.І. Ричаківської, О.М. Сарахман, Г.П. Табачук.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зміни та коливання в економіці, а також вплив на неї політичної кризи в Україні визначають потребу в поглибленні досліджень ринку міжбанківських кредитних ресурсів. Великий обсяг наукових публікацій, на жаль, не охоплюють усіх аспектів такої складної проблеми, якою є ринок міжбанківських кредитних ресурсів, особливо в умовах формування дієвих механізмів управління банком як складною динамічною системою.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є поетапне дослідження розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів. Особливу увагу приділено дослідженню останнього етапу його розвитку та визначення впливу економічної нестабільності та політичної кризи.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження виділено два рівні функціонування ринку міжбанківських кредитних ресурсів. Йдеться про мікро- та макроекономічний рівні. Так, надані Національним банком України на макrorівні міжбанківські кредити розширюють обсяг сукупної грошової маси в економіці та емісію грошей в обігу, що в свою чергу впливає не лише на рівень ринкових процентних ставок, а й на процес управління грошовим обігом та забезпечення стабільності грошової одиниці. Тоді як на мікрорівні кредити, надані Національним банком України, сприяють підтриманню банками своєї ліквідності, зміні структури їх активів на користь позичкових операцій, а також розширенню обсягів кредитної бази для наявних та потенційних клієнтів.

За результатами дослідження розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів в Україні попередньо було виділено п'ять етапів, що охоплювали період з 1991 р. до 2009 р. Вважаємо за доцільне проаналізувати розвиток ринку міжбанківських кредитних ресурсів за останні чотири роки і виділити іще два етапи. Так, становлення і розвиток вітчизняного ринку міжбанківських кредитних ресурсів можна представити поетапно:

- перший етап (1991-1994 рр.) – становлення міжбанківського кредитного ринку;
- другий етап (1995-1998 рр.) – активний розвиток міжбанківського кредитного ринку;
- третій етап (1999-2004 рр.) – позитивна динаміка розвитку;
- четвертий етап (2005-2007 рр.) – передкризовий;
- п'ятий етап (2008-2009 рр.) – відбувається згортання міжбанківського кредитного ринку в умовах економічної кризи;

• шостий етап (2010-2012 рр.) – спостерігалось покращення економічної ситуації в Україні загалом, і грошово-кредитного ринку, зокрема (стабільний екстенсивний розвиток);

• сьомий етап (з 2013 р. і до сьогодні) – функціонування ринку міжбанківських кредитних ресурсів та й банківської системи загалом в умовах політичної кризи, економічної нестабільності.

Загальна характеристика поетапного розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів наведено у табл. 1.

У цілому до середини 2013 року ринок міжбанківських кредитних ресурсів та фінансовий ринок загалом характеризувалися стабільністю та стійкістю. Втім, ми стали свідками кардинальних змін у зв'язку із політичними подіями, революцією, зміною влади, загрозою воєнного конфлікту.

Загалом, рівновага на грошовому ринку досягається завдяки комплексному використанню усіх інструментів грошово-кредитної політики як у період кризових ситуацій, так і в час економічної стабільності. Йдеться про основні інструменти грошово-кредитної політики Національного банку України: процентна політика, мінімальні обов'язкові резерви, операції на відкритому ринку та операції рефінансування [3, с. 148].

Особливо актуальним є дослідження обсягів наданих кредитів рефінансування та процентної політики НБУ. Адже за I квартал 2014 року вітчизняні банки отримали серйозні обсяги підтримки від НБУ – 36,2 млрд. грн. Разом із минулорічними боргами, банки винні центральному банку 109 млрд. грн. Наведемо інформацію для порівняння: обсяг відтоку депозитів населення за

Таблиця 1

Характеристика поетапного розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів

Характеристика поетапного розвитку ринку міжбанківських кредитних ресурсів	Розмір облікової ставки
<i>Перший етап (1991-1994 рр.)</i>	
адміністративний характер управління; НБУ повністю фінансував дефіцит державного бюджету і надавав кредити банкам для підтримки неефективної діяльності підприємств-банкрутів [1]; надання кредитів за пільговою процентною ставкою, що була нижчою від рівня облікової ставки і від рівня інфляції, що відповідно прискорило процес знецінення грошей; + для створення однакових умов доступу всіх банків до отримання кредитів, НБУ розпочав процедуру проведення закритих кредитних аукціонів [2, с. 3-4].	80% 190% 225,9%
<i>Другий етап (1995-1998 рр.)</i>	
+ НБУ відмовився від кредитування суб'єктів господарювання; + впроваджені цільові кредитні аукціони з продажу кредитів банкам для кредитування підприємств, які потребували державної фінансової допомоги; + НБУ застосовує ломбардне кредитування під заставу державних цінних паперів та угоди РЕПО [4, с. 181]; + на зміну аукціонам прийшли тендери; зниження попиту на міжбанківському ринку саме на ресурси для кредитування реального сектора економіки; відволікання кредитних ресурсів банків у національній валюті на фінансування дефіциту державного бюджету (купівля ОВДП); поглиблення проблем ліквідності й невиконання норм обов'язкового резервування окремими банками; + залишки в касах у розрахунку резерву більше не враховуються, тому запроваджено обов'язкове формування резервів на покриття кредитних ризиків у повному обсязі; + вжито заходи НБУ для оздоровлення банківської системи та стабілізації ринку міжбанківських кредитів [8].	131% 62,3% 24,5% 61,6%
<i>Третій етап (1999-2004 рр.)</i>	
+ зростання реального обсягу ВВП; + уповільнення темпів інфляції; + курсова стабільність; + впроваджено кредити овернайт натомість ломбардних кредитів.	50% 30,6% 19,7% 9,5% 7% 7,2%
<i>Четвертий етап (2005-2007 рр.)</i>	
- «кредитний бум» – банки, ігноруючи ліквідність, намагалися надавати якомога більше кредитів; + запроваджено нові інструменти: операції «своп» та кредити рефінансування під заставу майнових прав на кошти банківського вкладу (депозиту), розміщеного в НБУ.	9,5% 8,5% 8%
<i>П'ятий етап (2008-2009 рр.)</i>	
низький рівень високоліквідних коштів; відмова НБУ від довгострокового кредитування банків; + підтримка НБУ окремих сегментів фінансового ринку, зокрема міжбанківського кредитного ринку; + антикризові заходи НБУ не допустили краху платіжної системи, підтримали ліквідність, а також зберегли дієдатною платіжно-розрахункову систему [5, с. 16].	12% 10,25%
<i>Шостий етап (2010-2012 рр.)</i>	
- «покращення» економічної ситуації в Україні загалом і грошово-кредитного ринку зокрема; + НБУ відновив довгострокове кредитування банків; + діяльність вітчизняного банківського сектору характеризувалась стабільним припливом коштів, поживаленням процесу кредитування, зростанням обсягу регулятивного капіталу банків та його адекватності, зменшенням кількості збиткових банків; -/+ стабільний екстенсивний розвиток ринку міжбанківських кредитних ресурсів та й банківської системи загалом.	7,75%
<i>Сьомий етап (2013р. і до сьогодні)</i>	
- політична криза; - економічна нестабільність.	7,5% 9,5%

І квартал 2014 року зменшився на 32,3 млрд. грн. – в національній валюті і на 3,1 млрд. – в іноземній. Втім, проблема полягає в тому, що кредити надавались диференційовано. Значні суми було надано «обраним банкам» за пільговими ставками і «особливі» кредити рефінансування (під 3 облікові ставки, тобто 19,5%) банкам-лідерам депозитного ринку, які зазнали серйозних проблем із ліквідністю [6].

Зміст процентної політики полягає у встановленні, періодичній зміні та контролі процентної ставки, за якою Національний банк України здійснює рефінансування банків. Відсоткова ставка рефінансування визначається на основі облікової ставки та з урахуванням строку та виду рефінансування і не може бути нижчою від облікової ставки. Національний банк України може встановлювати процентну ставку рефінансування за результатами проведення процентних тендерів залежно від пропозиції ціни на кошти Національного банку України, що надходять від банків. На процентному тендері заявки банків задовольняються відповідно до зниження запропонованої в них процентної ставки, починаючи із найвищої, і далі поступово до закінчення запропонованого Національним банком обсягу кредитів або задоволення всіх заявок банків. На процентному тендері ставка рефінансування серед запропонованих банками процентних ставок не може бути нижчою, ніж облікова ставка.

Втім, за неофіційними даними, отримані суми операцій рефінансування банки використовували не за призначенням, а для спекуляцій на валютному ринку. Як відомо, з початку 2014 року національна валюта знецінилась практично на 50%, тому банки «спокушені» зростанням валютного курсу скуповували валюту. З іншого боку, якщо б Національний банк України не допоміг банкам підтримати їхню ліквідність – це привело б до краху платіжної та банківської системи. Тому однозначних висновків, на жаль, зробити не можна.

Крім того, свобода дій НБУ дуже обмежена зобов'язаннями перед МВФ. Адже, відмова від регулювання курсу за рахунок міжнародних резервів – це єдиний шлях для подолання великих дисбалансів в економіці та отримання дешевого кредиту.

Іншої думки Н. Гребеник, экс-директор департаменту монетарної політики НБУ і член наглядової ради Укресімбанку, яка стверджує, що для девальвації гривні існували об'єктивні фактори, але такого падіння можна було уникнути. Однією з причин знецінення валюти є великі розміри рефінансування банків. Тобто, допомога НБУ фінансовому ринку спричинила ланцюгову реакцію і привела до виникнення проблем на валютному ринку [7].

Крім того, особливої уваги варте нормативно-правове забезпечення управління та механізму функціонування ринку міжбанківських кредитних ресурсів в умовах кризи. Адже ні криза ліквідності вітчизняної банківської системи 1998 р. та 2004 р., ні вплив світової фінансової кризи 2008 р. не змусили НБУ розробити єдині правила, підходи та механізми надання міжбанківських кредитів в надскладних економічних умовах. Свідченням цього є прийняті 136 нормативні акти щодо рефінансування виданих у 2008 р. Така швидка зміна вимог для одержання кредитів рефінансування не давала змоги вітчизняним банкам своєчасно відреагувати на них і, відповідно, підтримати ліквідність. Крім того, нормативно-

правові акти містили чимало недоліків, зокрема не була відпрацьована система цільового використання ресурсів, що давало можливість кредитним установам, які все-таки отримати кредити рефінансування, здійснювати спекулятивні операції на валютному та на міжбанківському кредитному ринках. Як відомо, і надалі частина банків отримує кредити рефінансування з дотриманням усіх вимог, а інша частина – з їх порушенням.

Вважаємо, що для вирішення вищезазначених проблем Національному банку України слід вжити таких заходів:

- розробити та затвердити нормативно-правові документи для врегулювання механізму функціонування ринку міжбанківських кредитних ресурсів в умовах кризи;

- розробити єдиний підхід до позичальників та посилити контроль за здійсненням міжбанківських кредитних операцій;

- надавати перевагу не рефінансуванню, а стабілізаційним кредитам;

- опрацювати методику гарантії цільового використання отриманих кредитних ресурсів позичальником;

- обмежити доступ сумнівних банків до ринку міжбанківських кредитних ресурсів;

- відновити довіру вкладників до банківської системи;

- розробити дієвий план тактичних заходів НБУ. Як відомо, основні критерії стратегічного розвитку вже запропоновані аналітиками МВФ і Світового банку, а НБУ працює над засадами точного плану розвитку.

Висновки і пропозиції. Міжбанківський кредитний ринок виступає місцем купівлі-продажу кредитних ресурсів. Дослідження процесу становлення та розвитку вітчизняного міжбанківського кредитного ринку дає підстави вважати, що його створенню передувало проголошення Україною незалежності, далі він пройшов довгий і складний шлях формування: від адміністративного регулювання до самостійного розвитку із застосуванням дієвих інструментів і механізмів, які загальноприйняті в міжнародній банківській практиці. Слід зазначити, що ознаки становлення ринку міжбанківських кредитних ресурсів і теперішнього стану його розвитку суттєво відрізняються. Передусім кредитні кошти спрямовувались на фінансування дефіциту державного бюджету або на допомогу підприємствам-банкрутам. У такий спосіб чітко проявлялись ознаки адміністративного впливу. З часом ситуація змінилась і міжбанківський кредитний ринок набрав нових обертів. Виникли кредитні аукціони, згодом їх змінили тендери, а також нові види міжбанківських кредитів – РЕПО, овернайт. Ситуація на грошовому ринку сприяла поступовому зниженню облікової процентної ставки. Стабільність і позитивний розвиток вітчизняного міжбанківського ринку змінили прояви економічної кризи, що призвело до згортання міжбанківського кредитного ринку. В умовах посткризового розвитку економіки міжбанківський кредитний ринок суттєво зміцнив свої позиції і велика заслуга у цьому Національного банку України, низка антикризових заходів якого не допустила краху банківської та платіжно-розрахункової системи.

Втім, економічна нестабільність, спричинена політичною кризою в Україні розкрила недоліки і суттєві порушення в діяльності кредитора останньої інстанції. Вважаємо доцільним вжити НБУ ряд заходів, які разом із загальною стабілізацією

політичної ситуації в Україні сприятимуть процвітання економіки. На даному етапі прогнози банкірів-аналітиків позитивні. Адже, розвиток ринку міжбанківських кредитних ресурсів, фінансового ринку, банківської системи та й економіки загалом можливий, якщо інвестори будуть впевнені у територіальній цілісності і Україна стане інвестиційно привабливою.

Список літератури:

1. Бюлетень Національного банку України. – 2005. – № 2. – 167 с.
2. Гребеник Н. Шляхи вдосконалення політики рефінансування Національним банком України / Н. Гребеник // Вісник НБУ. – 2010. – № 10. – С. 3-11.
3. Дзюблук О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблук, Р. В. Михайлик. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2009 – 316 с.
4. Дребот Н. п. Операції Національного банку України та їх облік : навч. посібник / Н. п. Дребот, Т. М. Бречко, О. М. Сарахман. – К. : УБС НБУ, 2007. – 391 с.
5. Карчева Г. Особливості функціонування банківської системи України в умовах фінансово-економічної кризи / Г. Карчева // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 10-16.
6. Кредити рефінансування. Хто отримав гроші від НБУ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankografo.com/krediti-refinansuvannya-hto-otrimuvav-groshe-vidnbu.html>feedburner&utm_medium=email&utm_campaign=Feed%3A+Bankografocom+%28bankografo.com%29.
7. НБУ між двох вогнів: чому курс гривні не відновлюється? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.dtki.ua/ua/finance/currency-and-securities/29091?utm_source=news_25052014&utm_medium=email&utm_campaign=newsletter.
8. Щодо розгляду проекту постанови Правління НБУ : Лист НБУ від 30.12.2004 № 42-412/4010-13749 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uazakon.com/document/fpart55/idx55691.htm>.

Сулима М. А.

Институт магистерского и последипломного образования
Университета банковского дела Национального банка Украины

АНАЛИЗ ОТЕЧЕСТВЕННОГО РЫНКА МЕЖБАНКОВСКИХ КРЕДИТНЫХ РЕСУРСОВ

Резюме

Исследован отечественный рынок межбанковских кредитных ресурсов. Установлено, что межбанковские кредиты исполняют ключевую роль в стабилизации банковской системы в условиях экономического кризиса, вызванного политической нестабильностью. Проведен поэтапный анализ развития и становления межбанковского кредитного рынка Украины. Определены проблемы и предложены пути их решения.

Ключевые слова: банк, экономическая нестабильность, межбанковский кредитный рынок, Национальный банк Украины, учетная ставка, политический кризис.

Sulyma M. O.

Institute of Masters and Postgraduate Studies
University of Banking of the National Bank of Ukraine

ANALYSIS OF DOMESTIC MARKET OF INTERBANK OF CREDIT RESOURCES

Summary

The domestic market of interbank credits was investigated. Established that interbank credits play a key role in stabilizing the banking system during the economic crisis caused by political instability. The stepwise analysis of the development and establishment of the interbank market of Ukraine. Found the problems and proposed solutions.

Key words: bank, interbank credit market, the National Bank of Ukraine, NBU discount rate, the political crisis.